

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
з «Філософії»
для вступників до аспірантури на
усі освітньо-наукові програми
НПУ імені М.П. Драгоманова**

Київ – 2021

Пояснювальна записка

Вступники на програму підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для здобуття ступеня доктора філософії PhD усіх спеціальностей НПУ імені М.П. Драгоманова складають письмовий екзамен з «філософії».

Білету розроблені на основі програми для вступників до аспірантури відповідно до правил прийому Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Білету для складання іспиту мають чотири теоретичні питання.

Метою програми вступного іспиту є оцінювання рівня теоретико-методологічної підготовки вступника та його вміння використовувати теоретичні знання для вирішення найбільш актуальних проблем сучасності, екстраполювати наявні знання у сферу конкретно-наукових досліджень, встановлюючи взаємозв'язки між теорією і практикою, в тому числі і у професійній діяльності.

Оцінювання вступника за відповідями на питаннях білету здійснюються за 4-бальною шкалою.

Критерії оцінювання відповіді вступника на питання білету:

Оцінка «Відмінно» виставляється, якщо продемонстровано повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання білету; показано творчі здібності у процесі викладу проблеми; проаналізовано увесь необхідний для вкладу проблеми перелік категорій; засвідчено вміння користуватися методами історико-філософського дослідження; розуміння наявних у сучасному соціокультурному бутті проблем та окреслено шляхи їхнього вирішення.

Оцінка «Добре» – не виконано хоча б одну з вимог для отримання найвищого балу, допущені помилки під час наведення аргументації чи посилання на літературу, що впливає на логіку та висновки під час відповіді.

Оцінка «Задовільно» – не виконано три вимоги для отримання найвищого балу; зміст відповіді, аргументи, висновки відповіді не є правильними чи загально визнаними за відсутності у відповіді доказів і раціональних аргументів на їхню користь.

Оцінка «Незадовільно» – не виконано три та більше вимог для отримання найвищого балу та допущені значимі помилки під час відповіді, внаслідок чого вступник дійшов неправильних висновків або ж висловлював свою позицію, апелюючи тільки до власних переконань, а не авторитетних джерел; зміст відповіді демонструє незнання вступником необхідного для подальшої наукової роботи історико-філософського матеріалу.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЛОСОФІЯ»

Тема 1. Філософія, її походження, основні проблеми та функції.

Значення терміну «філософія». Філософія як умонастрій, розумова діяльність, сукупність світоглядних знань. Світогляд, його типи і ознаки. Міф як духовна передумова філософії. Соціальні, політичні і пізнавальні передумови філософського світогляду. Феномен філософування, уявлення про його витoki (подив, сумнів, страх, страждання, свобода, вина, стрес тощо). Відкриття метафізичної реальності, становлення предмету та лексику філософії. Засоби та специфіка результатів філософування – філософських знань.

Природа філософських проблем, їх зв'язок з основоположними питаннями людського буття. Головні групи смисложиттєвих питань і відповідні розділи філософії. Метафізика і її підрозділи: онтологія, спекулятивна теологія, психологія, космологія. Діалектика, гносеологія і феноменологія, праксеологія, натурфілософія, філософська антропологія, соціальна філософія, філософія історії, філософія науки і філософська методологія. Особливості осмислення і розв'язання філософських проблем.

Соціокультурний сенс філософії, її загальні особливості у порівнянні з міфом, релігією, мистецтвом і наукою. Суспільна значущість та функції філософії. Місце

філософії у вищій освіті, її значення для формування творчої особистості фахівця. Повнофункціональна особистість та її риси, формуванню яких сприяє засвоєння філософії.

Тема 2. Філософія стародавнього Сходу та антична філософія Європи.

Умови формування та загальні риси філософії Стародавності. Передфілософія в Стародавній Індії. Давньоіндійський епос. Особливості ведичної релігії, її трансформація під впливом суспільних змін в епоху «бродіння умів». Ортодоксальні: санх'я, йога, ньяя, вайшешика, міманса, веданта та неортодоксальні філософські вчення: чарвака-локаята. джайнізм, буддизм. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Давньокитайська міфологія та епос. Конфуцій про підстави суспільного порядку. Даосизм про початки буття та ідеал мудреця. Школа моїстів. Роль освіти в Стародавньому Китаї. Антична філософія, її витoki та особливості. Міф і логос. Досократична філософія. Мілетська школа. Піфагор та піфагорійська школа. Філософія Геракліта Ефеського. Елейська школа. Філософські погляди Емпедокла і Анаксагора. Атомістична школа. Софістика. Сократичний переворот у філософії, його зміст. Сократичні школи. Головні проблеми і розділи філософії Платона. Платонівська Академія. Філософська система Аристотеля. Лікей. Епоха еллінізму, її особливості. Головні школи елліністичної і римської філософії: стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм, неоплатонізм. Місце філософії в античній освіті.

Тема 3. Особливості західноєвропейської філософії Середньовіччя і Відродження.

Середньовічна культура, її релігійні і світські виміри. Релігійний ґрунт середньовічної філософії. Особливості її проблематики та методологічних пошуків. Періодизація середньовічної філософії. Апологетика, її філософський зміст. Боротьба апологетів проти гностицизму, маніхейства, докетизму, субординаціонізму, аріанства. Східна та західна патристика. Василій Великий, Григорій Нісський, Григорій Назіанзин, Амвросій, Ієронім, Аврелій Августин. Псевдо-Діонісій Ареопагіт і містична теологія. Іоанна Дамаскін, Марціан Капелла, Северин Боеційі становлення середньовічної освіти. Каролінгське відродження. Схоластика. Проблема універсалій. Реалізм і номіналізм. Ісламські та юдейські впливи на схоластичну філософію. Розквіт та криза схоластики. Феномен університету. «Латинський» аверроїзм у Сорбонні. Аристотелізм в Оксфорді. Дискусії щодо аверроїзму і аристотелізму. Фома Аквінський. Реакція на томізм у межах схоластики. Західна містика пізнього середньовіччя. Йоган (Майстер) Екхарт і його учні. Східна пізньосередньовічна містика. Григорій Палама: ісихазм та синергія.

Ренесансний гуманізм та індивідуалізм. Данте, Ф. Петрарка, їх роль у популяризації античної культури. Громадянський гуманізм і його різновиди. Стиль мислення і життя гуманістів епохи Відродження. Спроба Л. Валли відродити епікуреїзм. Неоплатонізм М. Кузанського, Пітона, М. Фічіно і Дж. Піко делла Мірандоли. Аристотелізм П. Помпонаці. Реформація. Феномен протестантизму, його течії та зв'язок з середньовічною містикою. Суспільні вчення Н. Макіавеллі, Т. Мора, Т. Кампанелли та ін. Еразм Роттердамський. Природознавчі досягнення М. Коперніка, Й. Кеплера, Парацельса. Пантеїзм Дж. Бруно. Скептицизм М. Монтеня. Значення національних мов і традицій у становленні нового світобачення.

Тема 4. Західноєвропейська філософія Нового часу.

Особливості епохи. Формування нової парадигми філософування. Наукова революція XVII ст. та проблема методу пізнання. Ф. Бекон і розробка нової моделі науки, емпіричного методу і розкриття причин помилок у пізнанні. Механістичний матеріалізм Т. Гоббса, його вчення про державу. Провідні ідеї філософії Р. Декарта. Самовідомість і метод пізнання. Послідовники Декарта. Б. Паскаль про людину, можливості та межі розуму. Поняття субстанції в філософії Б. Спінози. Структура світу і структура розуму.

Необхідність, творчість, свобода. Монадологія Г.В.Ляйбніца. Проблема несвідомого. Особистісний вимір буття. Теодицея. Дж.Локк і його критика теорії вроджених ідей Декарта. Людська душа і проблеми її виховання. Суб'єктивно-ідеалістичні теорії XVIII ст. П.Бейль, Дж.Берклі, Д. Г'юм. Філософія Просвітництва. Ш.Л. Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо. Французькі матеріалісти XVIII ст. про людину як складну машину: Ж.О. Ламетрі, Д. Дідро, К.А. Гельвецій, П.А. Гольбах. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках.

Тема 5. Філософія німецького ідеалізму.

Просвітництво, романтизм, класицизм в європейській культурі. Німецьке просвітництво, його особливості. Ляйбніцеанство і вольфганство. Впливи середньовічної містики і протестантизму. Специфіка і місце німецької класичної філософії в історії філософської думки. І.Кант, два періоди його творчості. Сутність «коперніканського перевороту». Головні питання критичного періоду. Метафізика і наука. Гносеологія і антропологія. Теоретичний і практичний розум, здатність судження. Агностицизм І.Канта. Суб'єктивний ідеалізм Й.Г.Фіхте, його полеміка з Кантом. «Науковчення» і діалектика Фіхте. Проблема «іншого Я». Ф.В.Й. Шеллінг, головні проблеми та періоди його творчості. Натурфілософія і об'єктивний ідеалізм. Система трансцендентального ідеалізму. Полеміка з Фіхте і Гегелем. Філософія Одкровення. Роль пізнього Шеллінга у загостренні кризи класичної філософії. Абсолютний ідеалізм Г.В.Ф. Гегеля, його «Енциклопедія філософських наук». Метафізичні підстави «Енциклопедії». Діалектика і діалектична логіка. Антропологічні погляди Гегеля, його філософія історії. Л.Фюєрбах як критик гегельянства. Антропологічний матеріалізм Фюєрбаха, його натурфілософія і антропологія. Людина як природна, чуттєво-тілесна істота. Чуттєвість і розум. Спілкування та існування людської сутності. Любов як основа спілкування. Л.Фюєрбах і криза класичної філософії.

Тема 6. Філософські вчення XIX – початку XX століття.

Зміна парадигми філософського мислення у XIX – на початку XX ст. Поняття класичної та некласичної філософії. Основні відмінності класичної та некласичної філософії.

Марксистська парадигма людини. Проблема відчуження. Діалектичний та історичний матеріалізм. Практика як основа діалектико-матеріалістичного розуміння природи й суспільства. Феномен суспільно-економічної формації.

Неокантіанство. Марбурзька школа. Основні ідеї Г. Когена та П. Наторпа. Баденська школа неокантіанства: В. Віндельбанд, Г. Ріккерт. Формування методології гуманітарного знання.

«Філософія життя». А. Шопенгауер. «Світ як воля і уявлення». Поняття волі до життя і види її об'єктивації. Концепція «переоцінки цінностей» Ф. Ніцше.

Зародження «філософії науки» в XIX ст. Перший, «другий» позитивізм або емпіріокритицизм: основні ідеї та причини впливу серед природознавців. Другий позитивізм на межі XIX – XX ст. Неопозитивізм. Віденський гурток. Львівсько-Варшавська школа. Роль Б. Рассела і Л. Вітгенштайна у розвитку позитивізму. Постпозитивізм.

Герменевтика XIX ст. В. Дильтай про людське життя як культурно - історичний процес.

Екзистенціалізм. С. К'єркегор. Людина як духовна істота, здатність до вибору і самовизначення. М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, А. Камю і К. Ясперс. Людина і сенс існування. Проблема свободи. Екзистенціальні інтенції представників Київської філософської школи. М. Бердяєв, С. Булгаков, Л. Шестов,

Філософія прагматизму. «Принцип Пірса». Основні ідеї філософії В. Джеймса.

Психоаналіз З. Фрейда. Структура психіки. Неофройдизм. Структура і архетипи колективного несвідомого у філософії К. Юнга. Любов як найвища цінність у філософії Е. Фромма.

Тема 7. Своєрідність та основні етапи розвитку філософської думки в Україні.

Особливості світогляду давніх слов'ян. Зародження філософських учень у Київській Русі та їхні особливості. Головні літературно-філософські пам'ятки киеворуського періоду та їхні автори. Іларіон Київський, Нестор Літописець та ін.

Відродження в Україні. Полемічна література. Філософські погляди І. Вишенського. Громадянський гуманізм у світогляді С. Оріховського-Роксолана.

Філософія у Києво-Могилянській академії. Становлення української літературної мови. Проблеми онтології, натурфілософії та ідеї гуманізму у творах вчених КМА. І. Гізель, Г. Кониський, С. Яворський, Ф. Прокопович.

Г. Сковорода. Принцип самопізнання. Вчення Г. Сковороди про дві натури і три світи. Морально-етична проблематика.

Особливості розвитку ідей Просвітництва в Україні. Філософські погляди П. Лодія. Розумний егоїзм Я. Козельського.

Українська академічна філософія XIX ст. Філософські погляди І. Сковцова. Гносеологія В. Карпова. Філософія П. Юркевича.

Витоки української національної ідеї. Етнопсихологія М. Костомарова. Суспільно-політичні ідеї у творчій спадщині членів Кирило-Мефодіївського братства. Філософські ідеї у творчості Тараса Шевченка. Філософія мови О. Потебні. Соціально-філософські ідеї М. Драгоманова. Історіософія М. Грушевського.

Філософські та суспільно-політичні ідеї в українській літературі та публіцистиці на зламі XIX–XX ст. Вчення про ноосферу В. Вернадського. Філософські погляди І. Франка, Лесі Українки, П. Грабовського, М. Коцюбинського. Суспільно-політичні погляди В. Липинського. Націоналізм Д. Донцова. Д. Чижевський про чинники формування української духовності.

Тема 8. Множинність сучасних філософських ідей.

Характерні риси духовної культури XX століття. Плюралізм сучасної філософії. Феноменологічна філософія. Е. Гуссерль.

Філософська антропологія в Німеччині. М. Шелер. Г. Плеснер. А. Гелен. Культурна антропологія. Герменевтика Г. Гадамера.

Філософія історії О. Шпенглера як філософія культури. А. Тойнбі.

Філософський постмодернізм: пізній М. Фуко, Ж. Бодріяр, Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Дерріда. Ідейні витоки та своєрідність філософської позиції представників Франкфуртської школи.

Сучасна релігійна філософія. Неотомізм. Вчення П. Тейяра де Шардена про людину як центр світової еволюції. Персоналізм.

Тема 9. Метафізика і діалектика.

Метафізика і діалектика як протилежні світоглядні орієнтації, їх взаємодоповнюваність. Метафізика, її головні проблеми. Поняття про суще та його метафізичну першооснову, або буття. Спекулятивна космологія. Космос як буття порядку. Хаос, космос і номос. Найвні космогонічні гіпотези. Проблема першопричини. Матерія і форма. Детермінізм. Біфуркаційна мораль еволюції, необхідність і випадок. Час і простір. Порядок з хаосу. Проблема самоорганізації сущого.

Вчення про буття. Абстрактність традиційних онтологічних концепцій. Буття як діяльність, спілкування, культура. Реальне та ідеальне. Природа ідеального. Буття і ніщо. Спекулятивна психологія. Буття як дух. Дух як субстанція. Спіритуалізм. Дух як акциденція. Свідомість і несвідоме. Дух як суб'єкт, або душа. Анімізм. Природа душі, її темпоральність. Проблеми можливості руйнування душі. Душа і психіка. Спекулятивна

теологія як частина метафізики. Бог як буттєва першооснова суцього, питання про його іманентність і трансцендентальність. Пантеїзм, деїзм, теїзм. Докази буття Бога. Позитивна, негативна, діалектична теологія. Можливості і межі метафізичної методології в цілому.

Діалектика, її проблематика та версії: об'єктивна, суб'єктивна, негативна, трагічна, абсолютна. Проблема сталого у плинності буття. Закон як циклічність у плинні змін суцього. Діалектика і сучасна синергетика. Питання про передбачуваність майбутнього. Принципи, категорії, закони діалектики. Закон взаємного переходу кількості та якості. Закон єдності та боротьби протилежностей. Закон заперечення заперечення. Філософські суперечки навколо законів діалектики та її принципів. Модифікації законів діалектики в сучасних філософських доктринах. Особливості, можливості і межі діалектичної методології.

Тема 10. Гносеологія і праксеологія.

Гносис і праксис в історії філософії, осмислення їх суперечливої єдності, Спільна структура практичної і пізнавальної діяльності (об'єкт, суб'єкт, мета, засоби, результати). Визначення гносеології (теорії пізнання) і праксеології (вчення про діяльність). Гностицизм і агностицизм. Пізнання як відображення, відношення, комунікація і діяльність. Особливості об'єктів природознавства, суспільствознавства та філософії. Об'єкт як дійсність, можливість, мовна реальність. Об'єкт і предмет пізнання. Предмет як пізнавальна проблема. Духовні виміри суб'єкта пізнання. Самосвідомість і опредметнення інформації. Рефлексія. Суб'єкт як епіцентр пізнавальної активності. Засоби, форми і методи пізнання. Знання як результат пізнавальної діяльності. Форми знання. Знання, цінність, значимість. Проблема істини та головні версії її розв'язків: алетея, відповідність, узгодженість, конвенція, інструментальна цінність, процес. Об'єктивність істини та її критерії. Конкретність істини. Праксеологія. Проблема практики в історії філософії. Праця, спілкування, практична діяльність у науці. Можливості і межі практики як критерію істини. Практика і цінності. Особливості практичної свідомості. Практика як відтворення і практика як творчість. Індивідуальні та суспільні виміри практики. Людинотворча функція практики. Творчість як філософська проблема. Натхнення. Творча воля. Талант і хист. Творча інтуїція. Інсайт. Творчість і свобода. «Трагедія» творчості.

Тема 11. Філософія науки і філософська методологія.

Філософія науки, її зміст. Наука як особлива форма пізнання, сфера культури та соціальна інституція. Специфічні ознаки науки як форми пізнавальної діяльності. Онтологічні підстави та діалектична проблематика науки. «Нормальна» і «революційна» наука. Інтерналістський та екстерналістський підходи до вивчення розвитку науки. Гносеологічні та праксеологічні проблеми конкретних наук, їх осмислення філософією науки. Ідеали науковості. Риси особистості «ідеального» вченого. Наукова творчість. Наука і практика. Соціально-практична детермінація науки. Методологічні підстави наукової діяльності. Логіка наукового дослідження. Наука і техніка. Нові інформаційні технології в науці і освіті. Філософські дискусії про його засади, етапи, структуру наукового дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Проблема і гіпотеза дослідження. Мета дослідницької діяльності. Добір засобів. Виклад і обґрунтування наукових результатів. Феномен кваліфікаційної роботи (курсової, дипломної, магістерської).

Філософська методологія, її місце серед спеціальних і загальнонаукових методів. Вимоги метафізики щодо отримання, верифікації і оформлення знань. Метафізика і формальна логіка. Переваги і межі метафізичної методології. Діалектика як логіка пізнавальної діяльності і викладу отриманих результатів. Вимоги діалектичної логіки. Філософська компаративістика. Підстави, можливості і межі порівняльного аналізу. Герменевтична методологія. Науковий текст, передумови його розуміння. Феноменологія як філософська методологія. Структуралізм як методологічна доктрина, її можливості і

межі. Реконструкція, дискурс і деконструкція як прийоми роботи зі смислами. Методологія лінгвістичного аналізу. Взаємодоповнюваність філософсько-методологічних доктрин та проблема їх синтезу.

Тема 12. Натурфілософія і філософська антропологія.

Природа як всезагальний предмет практики і філософування. Проблема єдності природознавства та побудови інтегральної картини світу. Розв'язки даної проблеми у головних версіях натурфілософії. Натурфілософія і метафізична та діалектична проблематика природничих наук. Концепції походження Всесвіту, життя, антропосоціогенезу. Екологічні проблеми. Природа в ціннісних вимірах. Можливості і межі діалектичної натурфілософії. Природа і свобода. Філософська антропологія. Версії антропогенезу. Метафізика людини як «громадянина двох світів». Світ природи і тілесність людської істоти. Метафізичні виміри людини, есенціалістський та екзистенціальний підходи до них. Феномен «Я», його пояснення. Свідомість, несвідоме, совість. Почуття, розсуд, розум. Страждання, страх, воля. Віра, надія, любов. Первинність існування щодо сутності людини. Екзистенція як існування на межі суцього і буття. Трансцендування і трансценденція. Творчість і самотворення. Свобода і відповідальність. Комунікація. Існування автентичне і неавтентичне. Проблема «межових ситуацій» в есенціалізмі та екзистенціалізмі. Проблема сенсу людського буття. Смысл і абсурд. Цінності та оцінки. Проблема онтологічного статусу цінностей. Цінності і культура.

Тема 13. Соціальна філософія і філософія історії.

Предмет соціальної філософії. Онтологія суспільного буття. Соціальний атомізм та соціальний холізм. Суспільний простір і час. Суспільні і міжособистісні відносини: родинні, економічні, політичні, духовні. Суспільні відносини і соціальні структури. Рід, плем'я, нація. Місто і село. Політичні партії. Соціальні страти: верстви, прошарки, касти. Професійно-освітні спільноти. Соціальна праксеологія, матеріальне і духовне виробництво. Технологічний спосіб виробництва. Техніка і технологічний детермінізм. Технічні революції. Інформаційні технології. Концепції індустріального, постіндустріального, інформаційного суспільства. Межі матеріалістичної моделі суспільства. М.Вебер про єдність економічних і духовних факторів. Духовне виробництво, його зв'язок з матеріальною практикою. Феномен ідеального. Індивідуальна свідомість, або суб'єктивний дух. Надіндивідуальна свідомість, або об'єктивний дух. Мораль, політична свідомість, правосвідомість. Форми «абсолютного» духу: мистецтво, релігія, філософія. Соціальна гносеологія, її головні проблеми та особливості. Ідеали науковості у галузі суспільствознавства. Методологія соціального пізнання. Номотетичний та ідеографічний методи.

Філософія історії. Метафізична проблематика історичної науки. Історичний час і простір. Проблема періодизації історії; її вирішення. Цикло-часові підходи. Теорії історичного кругообігу. Епохи цивілізації, культури. Лінійно-часові підходи до періодизації історії. Есхатологічна проблема. Концепції цивілізаційного фіналізму, циклічності, катастрофізму. Натуралістичний підхід до історичного процесу. Природа, історія, космічні ритми буття. Географічна, демографічна та органічна школи. Циклічно-поступальна модель історичного часу. Формаційна періодизація історії. Проблема рушійних законів історичного поступу. Історична необхідність і свобода. Особливості природної та історичної причинності. Добро і зло історії. Проблема спрямованості історії. Майбутнє як предмет дослідження і прогнозування.

Тема 14. Філософія культури.

Визначення культури. Творення культури. Культура і практика. Культура і ритуал. Культура і гра. Феномен дозвілля. Культура і праця. Штучне середовище. Техносфера. Матеріальна і духовна культура. Поняття артефакту матеріальної культури. Духовні

виготови, їх класифікація. Хронотоп, генотип та фенотип культури. Віртуальне буття в культурі. Дитинство, молодість, зрілість, старість як виміри еволюції культури. Революція, дивергенція, конвергенція в культуротворенні. Когнітивні, еротичні, фанатичні фактори культурогенезу. Педагогічні аспекти культури. Засвоєння, розпредметнення, розуміння культури. Загальнокультурна освіченість, майстерність, людяність. Культура як субстанція людяності.

Тема 15. Філософія освіти.

Поняття філософії освіти, її предмет та функції. Філософія і педагогіка в предметному полі освіти. Філософсько-педагогічні уявлення епохи античності. Природовідповідність як принцип античної філософії і теорії виховання. Філософія освіти в країнах Західної Європи у Середні віки та добу Відродження. Особливості розвитку філософії освіти в Новий час і добу Просвітництва. Розвиток філософії освіти у XIX – XX ст. Основні тенденції розвитку філософії освіти в культурі Постмодерну. Основні напрями у філософії освіти другої половини XX ст. Розвиток української освіти й педагогіки. Специфіка сучасних глобалізаційних процесів в українській освіті. Освіта в Україні перед викликом інформаційного суспільства. Сутність філософської методології освіти, її становлення та розвиток. Стандартизація освіти. Педагогічна футурологія. Синергетика як методологія створення простору освіти та принципи міждисциплінарної комунікації. Трансдисциплінарна освіта в XXI ст. Управління освітніми процесами в сучасних умовах: інновації та проблеми моделювання. Філософсько-педагогічна аксіологія. Філософсько-педагогічна антропологія, її основні напрями. Криза освіти в контексті педагогічно-антропологічних проблем. Філософсько-педагогічна епістемологія, її комунікаційні та інституційні засади.

Тема 14. Соціокультурні трансформації сьогодення. Глобалізація.

Історична динаміка саморозвитку світової спільноти. Світовий порядок на межі XX–XXI ст. Техногенні й інформаційні фактори радикального перетворення відносин у сучасному світі. Глобалізація і відчуження. Глобалізація і «вторинна» міфотворчість. Глобалізація і криза моральних традицій.

Соціально-економічні фактори глобалізації. Світові центри глобалізації. Трансконтинентальні компанії і банки. Трансконтинентальна інфраструктура світової економіки. Концепція постеконічного суспільства. Філософія сучасного бізнесу «зі швидкістю світла». Роль релігійного фактору в процесах глобалізації.

Демографічні особливості розвитку глобального суспільства. Процеси глобалізації і проблема збереження національно-релігійної ідентичності.

Глобальна екологічна ситуація. Новий діалог людини з природою. Екологізація природничих і гуманітарних дисциплін.

II. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ДО ВИПРОБУВАННЯ

1. Айраксинен Т. Щастя. Відверте і чітке бачення щастя і того, чому його у нас немає. Пер. з фінськ. Разом з вид. А. Антоненко. Київ: Ніка-Центр. 2017. 208 с.
2. Аристотель. Метафізика. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упорядники: Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 26–30.
3. Бадью А. Похвала політиці (Бесіди з Од Ланслен). Статті та виступи. Пер. з фр. А. Рєпи (з вид. А. Антоненко). Київ: Ніка-Центр. 2019. 224 с.
4. Бергсон А. Творча еволюція. Пер. з фр. О. Осадчука. Київ: Видавництво Олега Жупанського. 2010. 316 с.
5. Бодрійяр Ж. Симуляція і симулякри. Пер. з фр. Київ: Видавництво Соломії

- Павличко «Основи». 2004. 230 с.
6. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 403–413.
 7. Вюллер Т. Що таке час. Пер. з норвезьк. Київ: Ніка-Центр. 2018. 160 с.
 8. Г'юм Д. Трактат про людську природу. Київ: Всесвіт. 2004. 550 с.
 9. Гайдеггер М. Що таке метафізика? Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 74–86.
 10. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 432–443.
 11. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 99–112.
 12. Гуссерль Е. Ідеї до чистої феноменології та феноменологічної філософії. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 280–292.
 13. Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: в 2 т. Т.1. Пер. з нім. О. Мокровольський. Київ: Юніверс. 2001. 459 с.
 14. Декарт Р. Метафізичні розмисли. Міркування стосовно наук. Головні правила методу. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 59–73.
 15. Дерида Ж. Письмо та відмінність. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2004. 602 с.
 16. Кант І. Критика чистого розуму. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 113–122.
 17. Кассіерер Е. Дослідження людини. Вступ до філософії культури. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 174–186.
 18. Кримський С. Зміст та функції природничо-наукової картини світу. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упорядники: Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. 2018. С. 211–218.
 19. Кун Т. Структура наукових революцій Пер. О. Васильєв. Київ: Port-Royal. 2001. 226 с.
 20. Лакс М. Метафізика: сучасний вступний курс. Пер. з англ. М. Симчич, Є. Поляков. Київ: Дух і літера. 2016. 584 с.
 21. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. Зоя Борисюк. Київ: Основи. 1997. 387 с.
 22. Локк Дж. Два трактати про врядування. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 561–573.
 23. Мак Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людської спільноти. Пер. з англ. 3-є вид., стереотипне. Київ: Ніка-Центр. 2020. 960 с.
 24. Мак'явеллі Н. Державець. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 549–560.
 25. Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упоряд. Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 236–239.
 26. Маркузе Г. Структура інстинктів і суспільство: Філософське дослідження Зигмунда Фрейда. Пер. О. Юдін. Київ: Ніка-Центр. 2015. 248 с.
 27. Ніцше Ф. Генеалогія моралі. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 132–140.
 28. Онфре М. Сила життя. Гедоністичний маніфест. Пер. з фр. А. Репа. Київ: Ніка-Центр. 2016. 192 с.

29. Платон. Держава. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упорядники: Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 7–26.
30. Попович М. Прийняття істини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упорядники: Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 187–192.
31. Рассел Б. Піднесення науки. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. Упорядники: Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Г.М. Кушнір. 2018. С. 30–39.
32. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 206–216.
33. Сведсен Л.Фр. Г. Філософія самотності. Пер. з норвезьк (разом з вид. А. Антоненко). Київ: Ніка-Центр. 2017. 208 с.
34. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. Пер. з лат. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2005. 237 с.
35. Феєрабенд П. Аналітичний покажчик. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 365–376.
36. Фюрбах Л. Фрагменти до характеристики моєї філософської біографії. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 250–260.
37. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Пер. з англ. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2020. 160 с.
38. Фройд З. Я та Воно. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 293–302.
39. Фромм Е. Мистецтво любові. Пер. Віра Кучменко. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2017. 192 с.
40. Фуко М. Археологія знання. Пер. з фр. В. Шовкуна. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2003. 326 с.
41. Фукуяма Ф. Довіра: соціальні добродії і шлях до розквіту. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 538–548.
42. Шелер М. Місце людини в Космосі. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 261–269.
43. Шеллінг Ф. Про відношення реального та ідеального в природі. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 194–205.
44. Шивельбуш В. Речі і люди. Есей про споживання. Пер. з нім. О. Юдін. Київ: Ніка-Центр. 2018. 192 с.
45. Шпенглер О. Присмерк Європи. Нариси морфології світової історії. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 587–596.
46. Ясперс К. Психологія світоглядів. Київ: Юніверс. 2009. 464 с.
47. Bertram Ch. Jean Jaques Rousseau. [Електронний ресурс]. Інтернет-сторінка «Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/rousseau>. Назва з екрана.
48. Breazeale D. Johann Gottlieb Fichte. Інтернет-сторінка «Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/johann-fichte>. Назва з екрана.

49. Dunkan S. Thomas Hobbes. Інтернет-сторінка «Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/hobbes>. Назва з екрана.
50. McNery R., O'Callaghan J. Saint Thomas Aquinas. Інтернет-сторінка «Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/aquinas>. Назва з екрана.
51. Rummel E. Desiderius Erasmus. Інтернет-сторінка «Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/erasmus>. Назва з екрана.
52. Vogt K. Seneca. Інтернет-сторінка «Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/seneca>. Назва з екрана.

III. ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ

1. Андрущенко В.П. Світанок Європи. Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи. Київ: Знання України. 2015. 1099 с.
2. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посібник. Київ: Каравела. 2009. 463 с.
3. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія: навч. посібник. Київ: Каравела. 2010. 464 с.
4. Історія філософії. Словник. За заг. ред. д. ф. н., проф. В.І. Ярошовця. 2-е вид., перероб. Київ: Знання України. 2012. 1087 с.
5. Історія української філософії. Хрестоматія у 2 т. Том перший [для студентів філософських спеціальностей ВНЗ]. Видання друге, перероблене та доповнене. Укладач Андрій Бурий. Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка. 2015. 447 с.
6. Історія української філософії. Хрестоматія у 2 т. Том другий [для студентів філософських спеціальностей ВНЗ]. Видання друге, перероблене та доповнене. Укладач Андрій Бурий. Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка. 2015. 541 с.
7. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. 621 с.
8. Практикум з філософії. Упорядники: Сторожук С.В., Гоян І.М., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М. 2017. 176 с.

III. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Електронна бібліотека кафедри філософії НПУ імені М.П. Драгоманова: http://kph.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=23
2. Електронна бібліотека філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>
3. Бібліотека Якова Кротова: http://krotov.info/spravki/help/alfabet/01_a_im.html
4. Електронна бібліотека «psylib» (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.): <http://www.psylib.kiev.ua>
5. Електронна бібліотека «Чтиво»: <http://chtyvo.org.ua>
6. Електронна «Стенфордська філософська енциклопедія»: <http://plato.stanford.edu>

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. Різновиди та структура світогляду.
2. Особливості філософії у порівнянні з міфом, релігією, наукою та мистецтвом.
3. Концепції походження філософії.
4. Міф як генетичний виток філософії.

5. Особливості міфологічного світогляду.
6. Суспільне призначення та функції філософії.
7. Головні розділи філософії. Метафізика.
8. Буття як провідна проблема метафізики. Онтологія.
9. Світоглядна функція філософії.
10. Метафізика як метод пізнання, її зв'язок з формальною логікою.
11. Діалектика та метафізика як типи мислення та світосприйняття.
12. Раціональна теологія як частина метафізики. Головне питання теології.
13. Антропологія як розділ філософії, її основні проблеми.
14. Раціональна психологія як розділ метафізики.
15. Епістемологія як розділ філософії.
16. Передумови філософії у Стародавній Індії.
17. Ортодоксальні і неортодоксальні школи Стародавньої Індії.
18. Філософські засади буддизму.
19. Зародження філософії у стародавньому Китаї. Філософські погляди Конфуція.
20. Даосизм про початки буття та ідеал мудреця.
21. Основні етапи розвитку давньогрецької філософської думки
22. Космоцентризм давньогрецької філософії.
23. Атомістична школа в античній філософії.
24. Філософські погляди Сократа.
25. Філософські погляди Платона.
26. Погляди Платона на суспільство та державу.
27. Вчення про душу і пізнання Аристотеля.
28. Епікуреїзм, його ідеї та місце в історії філософії.
29. Стоїцизм як філософська та життєва позиція.
30. Філософія скептицизму.
31. Особливості філософії Середніх віків.
32. Апологетика, її основні питання та місце в історії європейської думки.
33. Місце патристики в середньовічній філософії.
34. Схоластика, її основні питання та місце у філософській культурі.
35. Емпірична лінія у філософії Нового часу: Ф. Бекон, Т. Гоббс, Дж. Локк.
36. Ф. Бекон як основоположник емпіризму Нового часу.
37. Р. Декарт як основоположник раціоналізму Нового часу.
38. Проблема субстанції у філософії Нового часу. Філософія Б. Спінози.
39. «Монадологія» Г. Ляйбніца.
40. Б. Паскаль про людину.
41. Н. Макіавеллі про природу політики, влади і моралі.
42. Філософські ідеї Реформації.
43. Філософія епохи Просвітництва.
44. Гносеологія І. Канта.
45. «Коперніканський переворот» І. Канта.
46. Суб'єктивний ідеалізм Й. Фіхте.
47. Об'єктивний ідеалізм Ф.В.Й. Шеллінга.
48. Г.В.Ф. Гегель як систематик філософських знань.
49. Система Г.В.Ф. Гегеля, її зміст та суперечності.
50. Діалектика Г.В.Ф. Гегеля, її зміст.
51. Антропологічний матеріалізм Л. Фюєрбаха.
52. Філософські погляди С. К'єркегора.
53. Ірраціоналізм та волюнтаризм А. Шопенгауера.
54. Нігілізм Ф. Ніцше.
55. Перегляд класичної моделі світорозуміння філософією XIX ст. (позитивізм, марксизм, філософія життя).

56. Історичні форми позитивізму.
57. Сучасний неотомізм: головні ідеї та представники.
58. Основні положення філософії екзистенціалізму.
59. Вихідні положення філософії марксизму.
60. Фройдистська лінія філософування.
61. Філософія прагматизму: основні представники та ідеї.
62. Герменевтичний напрям у сучасній філософії.
63. Аналітична філософія: визначення та проблеми.
64. Феномен постмодерну.
65. Філософські ідеї в культурі Київської Русі.
66. Філософський зміст «Слова про закон і благодать» митрополита Іларіона.
67. Український романтизм ХІХ ст.: головні ідеї та представники.
68. Філософські погляди Г. Сковороди.
69. Сутність концепції «філософії серця» П. Юркевича.
70. Університетська і академічна філософія в Україні ХІХ ст.
71. Філософія в Україні в 20 – 90 рр. ХХ ст.
72. Політична свідомість і діяльність.
73. Проблема суб'єкта історії.
74. Сцієнтизм і антисцієнтизм як світоглядні орієнтації ХХ ст.
75. Особливості методології пізнання суспільства.
76. Філософія і наука. Проблема науковості філософії.
77. Проблема спрямованості історії.
78. Діалектика як філософська методологія.
79. Тягар свободи, феномен конформізму.
80. Традиційне й індустріальне суспільство: порівняльний аналіз.
81. Простір і час як філософські категорії.
82. Моральна свідомість та її роль у житті суспільства.
83. Можливості та межі людського пізнання.
84. Головні концепції природи свідомості.
85. Категорія «дух» і її роль в осмисленні внутрішнього світу людини.
86. Смісл історії як філософська проблема.
87. Методологія як частина філософії.
88. Істина як проблема гносеології.
89. Наука як особлива форма пізнання.
90. Типології суспільства в сучасних концепціях соціальної філософії (К. Поппер, Д. Белл, О. Тоффлер).
91. Агностицизм як філософська позиція.
92. Головні концепції походження людини.
93. Метафізика і діалектика як методи філософського пізнання.
94. Особливості філософії епохи Відродження.
95. Суб'єкт і об'єкт пізнання, структура пізнавального процесу.
96. Індивідуальна та суспільна свідомість: основні риси і співвідношення.
97. Проблема смислу людського буття в екзистенціалізмі.
98. Субстанціальні та реляційні концепції простору та часу.
99. Форми чуттєвого пізнання.
100. Форми раціонального пізнання.
101. Формацийна модель історії.
102. Філософія Відродження в Україні.
103. Головні питання праксеології. Структура практики.
104. Економічні чинники глобалізації.
105. Основні питання філософії культури.